

DOI: 10.31636/pmju.v6i4.5

Медицина болю в художній літературі. Хвороба Бехтерева в інтернет-романі Євгенія Литвака “Епоха слави і надії”

Бондарєва Т. П.

Відокремлений структурний підрозділ “Вовчанський фаховий коледж Державного біотехнологічного університету”, Вовчанськ, Україна

Анотація. У статті наводиться загальний огляд медицини болю як складника художнього світу художнього твору. Аналізується смислове навантаження хвороби (для прикладу обрані туберкульоз, епілепсія, інфекційні хвороби (чума), хвороба Бехтерева) як однієї з характеристик персонажа твору або автора (Леся Українка). Пропонується загальний аналіз інтегративних зв'язків медицини і літератури як гуманітарних галузей знань. На прикладі інтернет-роману “Епоха слави і надії” Євгенія Литвака оглядово проаналізовано перебіг хвороби Бехтерева у головної героїні, а також запропоновану автором у творі терапію на протиположності загальноприйнятій у медицині. Зазначено, що стан вагітності, в якому перебуває головна героїня роману, сприяє інтенсифікації кровопостачання в організмі, що позитивним чином може вплинути на вилікування. Зокрема, наголошено на тому, що в сучасному інформаційному просторі користувач має доступ до спеціальних знань та фахових джерел, що дає можливість оперувати медичними вузькоспеціальними знаннями (на рівні ерудованості) у художньому творі, при тому бути зрозумілим читачеві, що є однією з ознак мережевої літератури, до якої належить інтернет-роман “Епоха слави і надії” Євгенія Литвака.

Ключові слова: медицина болю, хвороба Бехтерева, художня література, інтернет-роман, інтернет-література, “Епоха слави і надії”.

Патологічні стани та хвороби часто стають об'єктами зображень у багатьох творах мистецтва. Це і література, й живопис, і скульптура, й кінематограф тощо. Хворобливий стан як окрема характеристика, яка дає ключ для розуміння внутрішнього світу героя, часто використовується в художній літературі як детермінанта вчинків героя.

Важливим для загального розуміння зображення больових станів різної етіології в художній літературі є досвід, представлений творами як світової, так і української літератури.

Інтеграція медицини і літератури відбувалася не лише на сюжетному рівні. В історії літератури є ціла когорта лікарів, які займалися письменництвом. Так, М. Амосов, будучи за освітою лікарем-кардіологом, є автором повістей “Думи і серце”, “Записки з майбутнього” тощо. Відомий український класик сатиричної прози Остап Вишня був випускником Київської військово-фельдшерської школи, по закінченні якої працював фельдшером. В. Даль, лексикограф, укладач тлумачного словника і лікар одночасно. До цих імен можна додати і М. Булгакова, і А. Чехова, і А. Конан Дойла та інших.

Медичні знання, які лежать у полі гуманітаристики, дозволяють письменнику глибше зрозуміти і зобразити психологію людини, реалістичніше змалювати її стани та динаміку розвитку характеру, яка так чи інакше залежить від біоритмів та інших чинників.

Отже, якщо говорити про частотність зображення тієї чи іншої хвороби в літературі, то можна зазначити, що однією з найбільш зображуваних в літературі хвороб є туберкульоз. Ще донедавна, до 20–30 років ХХ століття, туберкульоз, який називався “сухотами”, вважався невиліковним. Саме через туберкульоз кісток померла Леся Українка, життєвий шлях якої позначений боротьбою з болями в тілі [1]. Це не могло не вплинути на художній світ поетеси, яка вела “тридцятилітню війну” за своє життя. Вся поетична і прозова творчість авторки має наскрізний мотив – мотив болю фізичного і психологічного, боротьба з хворобливим станом, що можна побачити в поезії “*Contra spem spero!*”: “Я на гору круту крем’яную/ Буду камінь важкий підіймать/ І, несучи вагу ту страшную,/ Буду пісню веселу співать” [2]. Зображення больового синдрому через туберкульоз можна зустріти в романі Е. М. Ремарка “Три товариші” [3]. Головна героїня твору помирає через недуг. Симптоматика туберкульозу в різних художніх творах подеколи зображена по-різному залежно від поставленої художньої мети: це здебільшого констатація поступового пригнічення фізичного стану персонажа, на фоні якого авторкові досить легко зобразити пригнічення й психологічного стану. Це можна спостерігати як у творі Ремарка, так і в романі “Злочин і кара” Ф. Достоєвського, в якому на туберкульоз страждала Катерина Іванівна Мармеладова: “Тут сміх знову перетворився на нестерпний кашель, що тривав п’ять хвилин. На хустці залишилося дещо крові, на лобі виступили краплі поту” [4].

Зокрема, на сухоти хворів Микола Левін, герой роману “Анна Кареніна” Л. Толстого: “Брат ліг і – спав чи не спав, але, як хворий, повертався, кашляв і, коли не міг відкашлятися, щось бурчав” [5].

Варто зазначити, що зображені в художньому творі симптоми туберкульозу мало відрізняються від тієї клінічної картини, що описана у фахових медичних джерелах, адже ця хвороба має яскраву специфічну симптоматику.

Нерідко в художній літературі можна зустріти випадки епілепсії. Це хронічне неврологічне захворювання, яке характеризується раптовим виникненням судомних приступів. Відомо, що, наприклад, Ф. Достоєвський страждав на епілепсію, через що деякі з його героїв теж хворіли нею. Головний герой роману “Ідіот” князь Мишкін, попри щирий характер та цілком позитивний як внутрішній, так і зовнішній портрет, має одну, але страшну ваду: хворіє на епілепсію, від якої лікується протягом чотирьох років у Швейцарії.

Інфекційні захворювання в літературі теж є об’єктом зображення в багатьох творах: філософський роман-притча “Чума” А. Камю розповідає про епідемію чуми в Орані, яка принесла страждання і смерть населенню. Головний герой – лікар Ріє, який розуміє непереможність зла, але виконує свій обов’язок, наче Сізіф, що піднімає щодня камінь на гору (саме такий образ з античної мітології використовує Леся Українка у своїй поезії, про що вже згадувалося вище). Саме від чуми ховаються герої “Декамерона” Дж. Боккаччо, який подає на початку твору досить детальний опис клініки та епідеміології.

Медицина болю як така добре розкрита в сучасній українській літературі, що стосується воєнних подій. Тут можна навести для прикладу роман “Інтернат” С. Жадана, в якому йдеться про війну на Сході України. Головний герой наприкінці роману опиняється біля лікарні, куди привезли поранених солдат (хоч подібна сцена є й на початку, але її смислове навантаження інакше). Паша буквально допомагає лікареві оперувати пораненого, спостерігає його фізичний біль. Це спричиняє зміну стану свідомості головного героя, який починає розуміти, на чиему боці війни його дім.

Така сама стратегія простежується у творі Г. Бюлля “Подорожній, коли ти прийдеш у Спа...”, в якому головного героя, пораненого, привозять у школу, де на нього чекає медична допомога: “другу половину портрета [Ніцше] було заліплено папером із написом: “Легка хірургія”” [7]. Герой відчуває фантоми ампутованих кінцівок, а стан болю змальований письменником настільки майстерно, що малий за обсягом твір не може не викликати сльози у читача: “Мене поклали на операційний стіл, і я добре побачив самого себе, тільки маленького, ніби вкороченого, угорі, в ясному склі лампочки – такий куценький, білий, вузький сувій марлі, неначе химерний, тендітний кокон” [7].

Зображення хвороб у художній літературі, які спричиняють больовий синдром, часто не поступається опису симптоматики цих самих хвороб у науковій літературі, а в деяких випадках навіть випереджає медицину (це стосується не лише самих симптомів, але й протоколів лікування). Саме тому це може бути цікавим як звичайному читачу, так і читачу-медику: загальновідомо, що такі провідні фахівці медичної галузі, як І. І. Мечников, В. М. Бехтерев, Г. А. Захар’їн, О. О. Ухтомський, під час своїх наукових пошуків неодноразово зверталися до художніх творів.

Щодо читача, який не є фахівцем з медицини, то можна зауважити, що залучення до читання художніх творів, які містять описи хвороб, сприятиме підвищенню загального рівня ерудованості та обізнаності. Видається малоімовірним, що посередній читач без нагальної потреби звертатиметься до фахових джерел з метою заповнити пробіли знань з медицини.

Досить оригінальні позиції щодо медицини болю загалом, і перебігу хвороби Бехтерева (анкілозуючий спондилоартрит) зокрема, можна зустріти в інтернет-романі “Епоха слави і надії” Євгенія Литвака [8]. Одна з героїнь роману, Ганна, фігурує в першій і третій частинах роману. В першій частині йдеться про її пригоди разом з Ніколасом Романовим. Вони шукають різні артефакти, в тому числі й еліксир безсмертя, адже для закоханого чоловіка вкрай важливим є врятувати жінку (про її хворобу він дізнається пізніше). Відтак, хворобливий стан головної героїні лежить в основі причинно-наслідкових зв’язків у подієвому складнику сюжету.

Жанровий різновид твору, про який ми вже говорили в попередніх статтях [9], є важливим фактором для розуміння авторської стратегії: Ніколасу Романову не треба бути медиком за освітою (як героям творів Камю, наприклад), адже сучасний інформаційний простір відкритий для користувача, який може дізнатися про такі специфічні аспекти перебігу захворювань самостійно з інформаційних ресурсів. Такими ресурсами в романі виступає “банда” блогера Романова, а також представники таємного Братства Дев’яти Невідомих, які володіють високотехнологічними знаннями. У третій частині роману Ганна перебуває у стані вагітності, який стає шляхом для порятунку від хвороби Бехтерева. Загальновідомо, що у зоні ризику цього захворювання є чоловіки віком 20–40 років, а також те, що чоловіки хворіють порівняно з жінками в пропорції 9 : 1 [10], тобто, досить оригінальним ходом сюжету є те, що хворіє саме жінка, бо запропонована “терапія” підходить тільки для жінки:

— Ти чув щось про стовбурові клітини?

— Зовсім небагато, — відповів Ніколас і провів рукою по обличчю, помацавши засохлу кров.

— Коротко кажучи, це універсальна клітина, яка може стати частиною організму, яка була пошкоджена, — швидко пояснив сер Альприм. — Найпоширеніші з них — це ембріональні.

Ніколас розумів, про що каже його попутник.

— Вагітність! — підсумував Альприм. — Вагітна жінка може попроситися із хворобою Бехтерева. Повне лікування організму жінки”. [8]

Варто наголосити на тому, що медикаментозна терапія анкілозуючого спондилоартриту передбачає такі складники, як медикаментозну терапію, кінезотерапію та фізіотерапію, проте автор роману, не претендуючи на наукову достовірність, але керуючись принципом відновлення кровопостачання суглобів, пропонує концептуально інший спосіб лікування цієї хвороби.

Викладені у статті позиції не є вичерпними, можна зробити висновки, що медицина болю та хвороби в хudoжній літературі є перспективним напрямком досліджень.

References

1. Onipko V. The Lesia Ukrainka's Life over Olena Pchilka's Family Correspondence. Volyn philological: text and context. 2016; 22:336–45. Available at: <https://evnuir.vnu.edu.ua/handle/123456789/12654> [In Ukrainian]
2. Lesya Ukrainka. Contra spem spero!. 1890. [In Ukrainian]
3. Remarque, EM. Three comrades. 1937. [In Russian]
4. Fyodor Dostoyevsky. Crime and punishment. Moscow. 1867. [In Russian]
5. Lev Tolstoy. Anna Karenina. Moscow. 1878. [In Russian]
6. Fyodor Dostoyevsky. The Idiot. Moscow. 1867. [In Russian]
7. Heinrich Böll. Stranger, Bear Word to the Spartans We... 1950
8. Litvak E. An era of glory and hope. Vinnytsia. 2021 [In Ukrainian]
9. Bondareva T. New genre modifications in the internet paradigm (on the example of the novel “era of glory and hope” by yevhen lytvak). The grail of science [Internet]. European Scientific Platform (Publications); 2021 Oct 1; 225–30. Available from: <https://doi.org/10.36074/grail-of-science.24.09.2021.43>
10. Mazurov VI. Clinical rheumatology. St. Petersburg: Folio, 2005; 165–182 p.

Pain medicine in fiction. Bekhterev's disease in Evgenii Litvak's web novel "The Age of Glory and Hope"

Bondarieva T. P.

Separate structural unit "Vovchansk Vocational College of State Biotechnological University", Vovchansk, Ukraine

Abstract. *The article provides an overview of pain medicine as a component of the art world of fiction. The semantic meaning of the disease (for example, tuberculosis, epilepsy, infectious diseases (plague), Bekhterev's disease) as one of the character's or author's characteristic (Lesya Ukrainka) is analyzed. A general analysis of the integrative connections between medicine and literature as humanities is offered. On the example of the web novel "The Age of Glory and Hope" by Evgenii Litvak, the course of Bekhterev's disease in the main character is reviewed, as well as the therapy proposed by the author in the work as opposed to the conventional medicine. It is noted that the state of pregnancy in which the main character of the novel is, contributes to the intensification of blood supply in the body, which can positively affect recovery. In particular, it is emphasized that in the modern informational space the user has access to special knowledge and professional sources, which allows to operate with specialized medical knowledge (at the erudition level) in the fiction, while being clear to the reader, which is one of the features of internet literature, which includes the web novel "The Age of Glory and Hope" by Evgenii Litvak.*

Key words: *pain medicine, Bekhterev's disease, fiction, web novel, internet literature, "Age of Glory and Hope".*

Медицина боли в художественной литературе. Болезнь Бехтерева в интернет-романе Евгения Литвака "Эпоха славы и надежды"

Бондарева Т. П.

Обособленное структурное подразделение "Волчанский профессиональный колледж Государственного биотехнологического университета", Волчанск, Украина

Аннотация. *В статье приводится всеобщее обозрение медицины боли как составляющей художественного мира художественного произведения. Анализируется смысловая нагрузка болезни (например, туберкулез, эпилепсия, инфекционные болезни (чума), болезнь Бехтерева) как одной из характеристик персонажа произведения или автора (Лесья Украинка). Предлагается общий анализ интегративных связей медицины и литературы как гуманитарных областей знаний. На примере интернет-романа "Эпоха славы и надежды" Евгения Литвака обзорно проанализировано течение болезни Бехтерева у главной героини, а также предложенная автором в произведении терапия в противовес общепринятой в медицине. Отмечено, что состояние беременности, в котором находится главная героиня романа, способствует интенсификации кровоснабжения в организме, что может положительно повлиять на выздоровление. В частности, отмечено, что в современном информационном пространстве пользователь имеет доступ к специальным знаниям и профессиональным источникам, что позволяет оперировать медицинскими узкоспециальными знаниями (на уровне эрудированности) в художественном произведении, при этом быть понятным читателю, что является одним из признаков сетевой литературы, к которой относится интернет-роман "Эпоха славы и надежды" Евгения Литвака.*

Ключевые слова: *медицина боли, болезнь Бехтерева, художественная литература, интернет-роман, интернет-литература, "Эпоха славы и надежды".*